

**IVLII FIRMICI MATERNI
MATHESEOS LIBRI VIII**

**EDIDERUNT
W. KROLL ET F. SKVTSCH**

**FASCICVLVS PRIOR
LIBROS IV PRIORES CONTINENS**

**EDITIO STEREOTYPA EDITIONIS
ANNI MDCCCXCVII**

STVTGARDIAE IN AEDIBVS B. G. TEVBNERI MCMLXVIII

Verlags-Nummer 1350

Alle Rechte, auch die der Übersetzung, des auszugsweisen Nachdruckes
und der fotomechanischen Wiedergabe, vorbehalten

© B. G. Teubner, Stuttgart 1968

Printed in Germany

Druck: Julius Beltz, Weinheim a. d. B.

MAXIMILIANO CONSBRUCH

SODALI AMICISSIMO

DIE XX. M. IUN. A. MDCCCXCVII

*Wie an dem Tag, der dich der Welt verliehen,
Die Sonne stand zum Grusse der Planeten,
Bist alsobald und fort und fort gediehen
Nach dem Gesetz, wonach du angetreten.*

Priori huic fasciculo pauca praemittimus, quoniam praefatio cum altero edetur, cui etiam indices locupletes subiungemus.¹⁾

Codicibus igitur usi sumus hisce:

Montepessulano scholae medicorum H 180 membr. **M**
foll. 122 cm 28,5:19 saec. XI. Nonnulla a manu recentiore exarata videntur. Excidit 39,7—62,26; desinit 265,13. Contulit Skutsch.

Parisino 7311 membr. foll. 103 cm 26:20 saec. XI. **P**
Desinit 269,19. Contulit Skutsch.

Vaticano reginae 1244 membr. foll. 58 cm 26,5:20 **R**
saec. XI. Excidit 3,20—32,4, desinit 269,19. Contulit Kroll.

Vaticano 3425 membr. foll. 33 cm 21:14 saec. **V**
XIII. Folia 5^v—9^v (21,5—40,2) a manu saec. XV scripta nullius sunt pretii; desinit 213,18. Contulit Kroll.

Parisino 17867 membr. foll. 42 cm 29:16 saec. **Q**
XIII. Manus saec. XV suppleuit fol. 1 (1,1—6,25). 8—11 (41,18—66,11). 16—18 (*ad eam* 92,10—*collocata* 104,25). 28. 29 (*inuentus* 166,22—*bonas res* 173,23) e Parisino 7312; desinit 262,14. Contulit Kroll. Post alterum librum eas tantum lectiones commemoravimus, quae dignae esse viderentur.

1) Qui antequam prodierint, opera nostra coniecturalis vix recte aestimari poterit; nam haud raro quidem neque tamen ubique coniecturis nostris adscripsimus, quibus locis Firmicianis collatis confirmentur. Id quod eos monitos volumus, qui forte de editione nostra sententiam laturos sunt.

Raro attulimus Parisinum 7312 membr. saec. XV (Paris.), quem inspexit Kroll; Monacensem 560 membr. saec. XI interpolationibus scatentem (desinit in *dies* 76,20) et Darmstadtensem 756 membr. saec. XII Parisini Q gemellum (desinit 269,19), quos summa comitate contulit F. Boll; Escorialensem C IV 13 membr. foll. 108 saec. XIII, ex quo varias lectiones ad p. 1,1 — 35,11 benigne enotavit Benignus Fernandez bibliothecae praefectus.

Ex his libris cum nullus ultra 269,19 pertineat, ad extrema adhibendi sunt codices recentiores, quibus solis omnes octo libri traduntur. Delegimus hosce:

- A Norimbergensem V 60 chart. foll. 203 cm 30:22 anni 1468. Contulit Kroll, inde a libro quinto Skutsch.
- A' Consensum eius cum editione principe nota A' indicavimus.
- B Monacensem 49 chart. foll. 128 cm 31,5:21,5 saec. XVI. Contulit Kroll.
- C Vaticanum 2227 chart. foll. 110 cm 41:28,5 saec. XV aut XVI ineuntis. Contulit Kroll.
- D Palatinum 1418 chart. foll. 190 saec. XV. Contulit Kroll.
- E Urbinatem 263 membr. foll. 171 cm 33:23 saec. XV. Contulit Kroll.

Ex isdem libris partem lacunae post 49,13 hiantis supplevimus (CD contulit Ziebarth); et in hac quidem parte adhibuimus etiam Vindob. 3195 chart. saec. XV, cuius lectiones exscripsit Hauler.

Neque in hac parte neque in extremo libro quarto codicum recentium errores omnes exscribere sustinuimus, satis tamen exscripsimus ut de uniuscuiusque codicis indole certum iudicium ferri possit. Haec igitur inspicito siquis cuius modi codices recentiores sint quaeret. Verum ne cui scoreis ac palea deae *Ματαίονοις*, in hoc praesertim scriptore, sacrificare videremur, aliam inde a libro quinto viam ingressi sumus. Nam quoniam accuratius intuenti in duas stirpes ita discedere libros recentiores

apparet, ut ad alteram **AB**, ad alteram **CDE** pertineant, abiectis vitiis codicum peculiaribus utriusque stirpis archetypum reconcinnavimus; stirpis Germanicae (**AB**) auctorem littera **I'**, stirpis Italicae (**CDE**) littera **A** signavimus; singulorum codicum lectiones nisi certis causis commoti non attulimus. Sed ut firmiore haec opera niteretur fundamento, Germanicae stirpis etiam tertium, Italicae quartum codicem adscivimus. Sunt autem ii:

Neapolitanus bibliothecae nationalis V A 17 saec. **N**
XV aut XVI. Benevolentissime contulit Hölk.

Oxoniensis collegii Lincoln 114 saec. XV exeuntis. **O**
Lindsayo comiter intercedente contulit doctus quidam Anglus.

Praeter codices excussimus editionem principem, cuius **v**
in fine legitur: *Impressum Venetiis per Symonem papientem dictum biuilaqua 1497. die 13 Iunii.* Quae ex codice aliquo recentiore diligenter expressa est et emendationes continet haud spernendas; ut igitur discerni aliquo modo posset, quid e communi recentiorum archetypo, quid ex scribae vel editoris ingenio fluxisset, **A** et **V** contulimus et consensum littera **A'** notavimus. Attulimus autem varias lectiones non omnes, sed quae vetustae vel utiles esse viderentur. Inde ab initio libri quinti paginarum et columnarum editionis **V** initia margini adscripsimus. Magnum emendationum numerum nobis praestitit vel potius praecepit Aldina, quae ex alio codice ac **V** annis **a**
1497—99 excusa est.

Orthographica e vetustis tantum codicibus **M P R** enotavimus ac ne ex iis quidem omnia (*ti ci, ae e e*) et in primo libro plura quam in sequentibus. Formas non adsimilatas restituimus, ubicunque in uno ex his codicibus tradebantur. Suppleta supra scripta id genus alia non indicavimus nisi ubi utile iudicavimus. **M^a M^b** scripturas, **M¹ M²** manus priorem et posteriorem designat; *ss.* supra scripsit, *im.* in margine, *ir.* in rasura, *uv.* ut videtur. Litteris π et σ nostras coniecturas distinximus.

Haud raro contulimus locos ceterorum astrologorum Ptolemaei, Vettii Valentis inediti cuius apographo utimur Riessiano, Hephaestionis Thebani (qui e Dorothei carmine haud pauca servavit), Pauli Alexandrini, Maximi (ed. Ludwich) aliorum; nec non Salmasii de annis climactericis libro (ed. 1648) usi sumus.

Consentaneum est res amicorum communes esse; sed tamen commemorandum est hunc fasciculum a Krollio sic praeparatum esse, ut imprimi posset.

Gratiarum agendarum occasionem habemus haud exiguum. Ac primum quidem Franciscus Buecheler epistolicas quasdam nostras quaestiones tam benivole quam egregie solvit. Theodorus Mommsen autem et C. F. W. Mueller ne corrigendarum quidem plagularum taedium detrectantes de multis huius scriptoris locis insigniter meruerunt; quorum quod nomina hic illic detruncavimus (*Mo.* et *Mue.*) ignoscent speramus. De capitibus II 8. 9 a nobis interrogatus Carolus Manitius respondit. In codicibus conferendis qui suam nobis operam praestiterint, antea dictum est; adiungendus tamen iis cum debita gratia non Maximilianus Bonnet tantum quem non semel per litteras adiimus et Gottholdus Gundermann qui de codicibus quibusdam exteris nos certiores fecit, verum etiam praefecti bibliothecarum et huius urbis et exterarum.

Vratislaviae.

W. K. F. S.

Index.

Incipiunt capitula librorum matheseos Iulii Firmici Materni Iunioris V. C.

Primus liber epistolam habet quid sit mathesis.

Secundus habet de duodecim signis.

II. De domibus stellarum.	5
III. De altitudinibus.	
IV. De humilitatibus.	
V. De decanis.	
VI. De partibus signorum.	
VII. De finibus.	10
VIII. De stellis quae per diem quae per noctem gaudeant.	
IX. De formis stellarum.	
X. De ortu stellarum.	
XI. De Luna quid cui astro se iungens significet.	
XII. De stellis quando sint matutinae.	15
XIII. De scematibus stellarum.	
XIV. De moribus stellarum et quo tempore quas vires habeant.	
XV. De stellis quando sint matutinae quando vespertinae.	
XVI. De moribus signorum et natura et anaforis et quibus ventis subiactentur.	20
XVII. De duodechatemoriis.	
XVIII. De octo locis et cardinibus.	

1 *Indicem edidimus ex M B V, om. P, diversa habet Q ante libros II et III* 4 habet om. V 11 diem quae] diem aut V 22 duo dechatemoris M

- XIX. De deiectis locis.
 XX. De ordine locorum.
 XXI. De duodecim locorum potestatibus.
 XXII. De nominibus duodecim locorum et quid sint sortitae
 5 et apotelesmata ipsarum.
 XXIII. De qualitate geniturarum.
 XXIV. De diametris trigonis quadratis hexagonis et ableptis.
 XXV. De signis quibus partibus corporis sint attributa.
 XXVI. Quis deus quot annos vitae decernat.
 10 XXVII. De temporum domino.
 XXVIII. De divisione temporum.
 XXIX. De anni divisione.
 XXX. De numeris antisciorum et apotelesma.

Tertius liber hoc habet.

- 15 I. Hominem ad imaginem mundi.
 II. Thema mundi.
 III. Quae stellae in quibus locis singulares constitutae
 quid faciant.
 IV. De coniunctione Solis et Mercurii.
 20 V. De coniunctione Saturni et Mercurii.
 VI. De coniunctione Mercurii et Iovis.
 VII. De coniunctione Martis et Mercurii.
 VIII. De coniunctione Mercurii et Veneris.
 IX. De Luna in quibus locis posita et cum quibus astris
 25 constituta quid faciat.

Quartus liber hoc habet.

- I. Lunam maximam esse vitae hominis substantiam.
 II. De Luna ad quam stellam accedens quid decernat.
 30 III. De Luna cum ad nullum fertur, et quem primo post
 vacuitatem sui cursus contingat, vel a quo defluat
 et ad quem currat, et in quibus locis quid faciat, et
 a qua stella defluens vacua currat et a nullo feratur,
 cui se applicuerit, vel a quo ad quem et in quo sce-
 mate fuerit.

- IV. De inveniendi loco Fortunae et quid decernat inventus.
- V. De loco daemonis.
- VI. De domino geniturae inveniendi.
- VII. Quae stella domina geniturae inventa quid faciat. 5
- VIII. Domina geniturae aliae stellae iuncta quid faciat.
- IX. Quemadmodum anni climacterici inveniantur.
- X. Quando anni climacterici transeantur.
- XI. De datoribus actuum.
- XII. De vacuis locis et plenis et significationibus eorum. 10
- XIII. Quae signa sint masculina quae feminina.
- XIV. De Luna quo loco et cum quibus stellis inventa quid decernat et de eius defluctione.
- 1 discernat **MR**^a**V** 7 et 8 climacterici 13 defluctione **MR**
-

Conspectum damus codicum, quibus in quaque parte
usi sumus:

1,1—3,20 **MPRV**

3,20—6,25 **MPV**

6,25—21,5 **MPQV**

21,5—32,4 **MPQ**

32,4—39,7 **MPRQ**

40,1—41,18 **PRQV**

41,19—49,14 **PRV**

49,15—53,14 **ABCDF**

53,15—62,26 **PRV**

62,26—66,11 **MPRV**

66,12—89,5 **MPRQV**

90,1—213,18 **MPRV**

213,18—265,13 **MPR**

265,13—269,19 **PR** (Darmst.)

269,19—278,16 **ABCDE**

279—280 **ABCDENO**

LIBER PRIMUS.

PROOEMIUM.

Olim tibi hos libellos, Mavorti decus nostrum, me
 dicaturum esse promiseram, verum diu me inconstantia
 5 verecundiae retardavit et ab isto scribendi studio du-
 bia trepidatione revocavit, cum fragilitas ingenii mei
 nihil se scire tale posse conciperet, quod dignum fore
 tuis auribus iudicaret. Nam cum esses in Campaniae 2
 provinciae fascibus constitutus, cuius te administra-
 tionis merito maxima honoris dignitate nobilitas, oc-
 10 curri tibi rigore hiemalium pruinarum et prolixi iti-
 neris diversitate confectus. Illic tu languentis et fatigati
 corporis mei senium enisus es fidis et religiosissimis
 amicitiae relevare fomentis. Cum itaque ad pristinum 3
 15 me statum solaciis ac medelis tuis sanitas restituta
 revocasset, recolentes invicem pristinos actus et ad
 memoriam revocantes honestas et varias sermonum
 fabulas serebamus. Posteaquam de actibus ac de pro-4
 cessibus nostris confabulati sumus, scrutatus a me es,
 20 sicut meministi, totius Siciliae situm, quam incolo et
 unde oriundo sum, et omnia, quae veteres fabulae

Inscribunt Iulii Firmici Materni Iunioris matheseos (ma-
 theos **M**) liber primus incipit (incipit liber primus) **M P R** *unc.*,
V *minusc.* | prooemium *addidimus* 4 diu me *ex* diuine **R**
 diuine **V** 8 campaniæ: pa *ex* pi **R** 9 ad te **P** 10 meri-
 tum—nobilitat **A'** | occurri **v**] occurrit 11 rigor **M V** 13 eni-
 xus **P R**^a 14 amicitiae **V** | reuelare **M** 17 sermonem (em
ex?) **P** 20 de t. S. situ **V** 21 oriundo] *cf. C. F. W. Mueller*
Abh. f. Friedländer 545⁴

prodiderunt, cum verae rationis explicatione quaesisti:
 quid velit esse Scylla, quid Charybdis, quid concur-
 rentium in freto fluctuum turbulenta confusio, quos
 disiuncta ac separata maria certo horarum tempore
 ac spatio contraria undarum collisione coniungunt; 5
 quid faciant ignes, qui ex Aetnae vertice erumpunt,
 quae natura eorum quaeve substantia, ex qua origine
 sine iactura montis tanta proficiscantur et anhelent
 incendia; qualis sit lacus, qui prope alveum Symae-
 thini amnis ostenditur, cui Palicus nomen est, qui 10
 semper crassitudine lurida sordidus liventibus spumis
 obatrescit et strepente coniugio stridulus argutum
 5 murmur exhibat. Cetera etiam omnia mecum recolens
 et requirens, quae tibi a primo aetatis gradu et At-
 ticae et Romanae litterae de admirabilibus provinciae 15
 Siciliae tradiderunt, ad ultimum ad Archimedis sphae-
 ram sermonis atque orationis tuae ordinem transtu-
 listi ostendens mihi divini ingenii tui prudentiam at-
 que doctrinam: quid novem illi globi, quid quinque
 zonae, quae diverso naturarum genere colorantur, quid 20
 duodecim facerent signa, quid quinque stellarum sempi-
 ternus error operetur, quid Solis cotidiani cursus an-
 nuique reditus, quid Lunae velox motus assiduaque
 luminis vel augmenta vel damna, quantis etiam con-
 versionibus maior ille quem ferunt perficeretur annus, 25
 qui quinque has stellas, Lunam etiam et Solem locis
 suis originibusque restituit, qui mille et quadringen-
 torum et sexaginta et unius anni circuitu terminatur;

2 scylla V | charibdis P 4 separati P 6 faciant] Iuv.
 8. 1, Gierig ad Plin. ep. V 19. 3, medicorum usum (medicamen-
 tum facit multum, nihil) cfrt. Mueller | aethnae 7 quae V
 8 iactura: u ex a P | proficiscuntur P^a 9 symethini MPR
 simethini V 12 abatrescit PR^a | convicio O. Jahn Philol.
 I 648 configio Haupt op. III 324 15 ammirabilibus V
 16 speram M speram PRV 17 sermonem, corr. A' | trans-
 tulisi M 18 ostendes V 21 sempiternus: nus ex num P^a
 22 cottidiani R 24 dampna PV | quantas M 26 lucis P^a |

quae ratio orbem lacteum faciat, quae defectionem
 Solis ac Lunae; cur septentriones numquam caeli ro-
 tata vertigo ad occidentem transferat orientique resti-
 tuat; quae sit aquiloni pars terrae, quae vero austro
 5 subiecta; quae ratio terram ipsam in media parte
 positam librata aequabilitatis moderatione suspendat;
 quatenus Oceanus, quod quidam Atlanticum aiunt
 mare, terrae spatium in modum insulae undarum
 suarum circumfusione concludat. Haec cum omnia 6
 10 mihi a te, Mavorti ornamentum bonorum, facili demon-
 strationis magisterio traderentur, ausus sum etiam
 ipse aliquid inconsulti sermonis temeritate proferre,
 ut promitterem tibi editurum me, quicquid Aegypti
 veteres sapientes ac divini viri Babylonique prudentes
 15 de vi stellarum ac potestatibus divinae nobis doctrinae
 magisterio tradiderunt. Fui itaque, sicut ipse novi, 7
 in ista promissione temerarius et me, ut verum tecum
 loquar, frequenter severa obiurgatione reprehendi
 cupiebamque, si permetterer, mutare promissum; sed
 20 trepidationem meam hortatio tui sermonis erexit coëgit-
 que aggredi, quod frequenter ex desperatione deserui.
 Nam cum tibi totius Orientis gubernacula domini at-
 que imperatoris nostri Constantini Augusti serena ac
 venerabilia iudicia tradidissent, nullum praetermisisti
 25 tempus, quo non a nobis exigeres, quod tibi incon-
 sulta pollicitatione promisimus. Proconsuli itaque 8
 tibi et ordinario consuli designato promissa reddimus
 orantes ac veniam postulantes, ne in istis libris pon-
 dus et gratia perfectae orationis, tractatus maximi aut
 30 graves firmaeque sententiae a doctrinae atque elo-

cf. Schneider ad Colum. III 6, 4 1 ration P 2 septem-
 triones P 6 positam *] compositam 7 quatinus M | ath-
 lanticum 10 maiorti M | bonorum] nostrum *s 11 sum
 ss. P 13 aegypti V 14 babilonique P babilonique R
 20 trepi- des. R f. 2^r 22 totius v] potius MV pocius P
 30 graves] grandes P

quentiae tuae iudicio requirantur. In nobis tenue ingenium et sermo subtilis et, quod vere confitendum est, matheseos †permodica; quae omnia cum nos varia desperatione turbarent, adgressi sumus tamen scribendi laborem, ne, licet in arduis ac difficillimis pro- missionibus constituti, prudentiae tuae, Lolliane, doctis-
sima iudicia falleremus.

I.

- 1 In vestibulo itaque orationis atque in ipsis principiorum primordiis constituti nihil aliud agere debemus, nisi ut his respondeamus, qui totam vim mathe-
seos multiplici orationum genere labefactare conantur, qui sententiis ac disputationibus suis omnem philosophiam divinamque scientiam putant se posse elati sermonis auctoritate perfringere. Quos, sicut ego iu-
dico et sicut ipsis rebus probatur, non infirmitas ipsius falsitasque doctrinae, sed contradicendi studia sollicitant, ut certis ac definitis rebus, quas non tantum animo ac ratione cernimus, sed ipsorum oculorum acie et iudicio conspiciamus, argumentatione pugnacis licen-
2 tiae resistatur. Hi namque nimis altis ac subtilibus disputationibus suis ex ipsis primo mathematicorum responsis quasi per cuniculum quendam ad labefactandam hanc totam scientiam conantur inrepere; qui quanto vehementius pugnant quantumque persuadendi
3 fortiusque confirmant. Neque enim esset eius vera substantia, nisi contra eam tantis argumentorum viribus niterentur. Nec hoc est admiratione dignum, cum sciamus inter ipsos quanta sit <de> ipsa deorum na-
30

2 subtilis] subexilis *Mommsen* 3 peritia modica *de Winterfeldt* permodicum *ab usu dicendi alienum* 4 aggressi
MV 5 difficillimis V 13 post suis *ras. 1 litt. M* | philosophiam M phylosophiam P 15 perstringere M 19 ac] et V
21 hii PV 25 persuadenti P 26 post tanto *eras. q? M*
29 ammiratione V 30 ipsa deorum naturae MPV, *corr. A'*

tura dissensio quantisque disputationum argumentis
 vim totam divinitatis conantur evertere, cum alii deos
 <non> esse dicant, alii esse quidem, sed nihil procu-
 rare definiant, alii et esse et rerum nostrarum curam
 5 procurationemque suscipere, et tanta sint hi omnes in
 varietate et dissensione versati, ut longum et alienum
 sit, hoc praesertim tempore cum aliud opus adgressi
 sumus, singulorum enumerare sententias. Nam alii 4
 et figuras his pro arbitrio suo tribuunt et loca ad-
 10 signant, sedes etiam constituunt et multa de actibus
 eorum vitaeque describunt et omnia, quae facta et con-
 stituta sunt, ipsorum arbitrio regi gubernarique pro-
 nuntiant; alii nihil moliri, nihil curare et ab omni ad-
 ministrationis cura vacuos esse dixerunt; afferuntque
 15 omnes verisimile quiddam, quod auditorum animos
 ad facilitatem credulitatis invitet. Quae vero de ani-
 mae immortalitate dicta sunt, divini illius Platonis et
 acerrimi atque ardentissimi Aristotelis contraria sibi
 ac repugnantia dicta demonstrant; nam de bono ac
 20 malo diversae inter se mobilesque sententiae. Quarum 6
 explicationem nunc praetermittendam puto; neque
 enim hoc genus disputationis intravimus nec ad haec
 refutanda vel confirmanda animum nostrum consilium-
 que formavimus, sed omnia haec ideo brevi oratione
 25 perstrinximus, ut contradicentium contentiosa com-
 menta cunctis hominibus patefacto sui studio pande-
 rentur. Libet itaque censere, quae de mathesi dicant, 7
 et curae est omnia, quae ab illis dicta sunt, brevi
 oratione perstringere; explicaturi enim matheseos at-
 30 que astrologiae substantiam non debemus diutius in
 alienis operibus immorari.

ipsa <de> d. n. *Mommsen* 3 non *add. A'* 4 diffiniant *V*
 5 hii *PV* 7 aggressi *MV* 8 alii] et alii *V* 9 figuram *P* |
 assignant *MV* 13 ali *P* | amministrationis *V* 14 asserunt-
 que *VV* 16 de imm. an. *V* 18 aristotilis *V* 19 locus
subobscurus

II.

1 Primo itaque de moribus hominum coloribusque
 conveniunt dicentes: „Si stellarum mixturis mores ho-
 minibus coloresque tribuuntur et quasi quodam picturae
 genere atque artificio stellarum cursus mortalium cor- 5
 porum liniamenta componunt, id est si Luna facit
 candidos, Mars rubeos, Saturnus nigros, cur omnes in
 Aethiopia nigri, in Germania candidi, in Thracia rubei
 procreantur, quasi Luna et Mars in Aethiopia vim
 suam viresque non habeant et potestatem suam fin- 10
 gendique licentiam in Germania ac Thracia Saturni
 2 deserat stella?“ De moribus vero illud addunt: „Si
 Saturnus facit cautos graves tardos avaros ac tacitos,
 Iuppiter maturos bonos benignos ac modestos, Mars
 crudeles perfidos ac feroces, Sol religiosos nobiles ac 15
 superbos, Venus luxuriosos venustos et honesto gra-
 tia splendore fulgentes, Mercurius astutos callidos et
 concitati animi mobilitatibus turbulentos, Luna acutos
 splendidos elegantes et popularis splendoris gratia
 praevalentes, cur quaedam gentes ita sunt formatae, 20
 ut propria sint morum quodammodo unitate perspi-
 3 cuae? Scythae soli inmanis feritatis crudelitate gras-
 santur, Itali fiunt regali semper nobilitate praefulgidi,
 Galli stolidi, leves Graeci, Afri subdoli, avari Syri,
 acuti Siculi, luxuriosi semper Asiani <et> voluptatibus 25
 occupati, [et] Hispani elata iactantiae animositate
 4 praeposteri. Ergo Scytharum rabiem numquam miti-
 gat Iuppiter, nec Italici Sol aliquando denegabit im-
 peria, nec levitati Graecorum Saturni stella pondus

3 myxturis **M** 8 aethyopia **P** (*idem* 9 *cum* **M**) | tra-
 chia **MPV** 11 germaniam **MPV** | tratiam **M** traciam **PV**
 14 Iuppiter **V** 15 religios **V** 16 honestos, *corr.* *no* 18 moli-
 tatibus **P** 22 scythae **V** scyte **P** | solē **P** | immanis **V** | cras-
 santur **PV** 23 regali|li **V** 24 grece **P** | affri **V** | siri **V**
 25 Siculi *inc.* **Q** *f.* 2^r | et *add.* **v** 26 et *del.* **A'** 27 scita-
 rum **Q** scitharum **V** 28 iuppiter **QV**

imponit, nec Asiana lascivitas sobria Iovis moderatione
 corrigitur, nec Siculorum acumen frigido ortu ali-
 quando Saturni obtundetur, nec Syrorum avarities
 lascivis Veneris radiationibus temperatur, nec Afrorum
 5 malitiosa commenta et bilingues animos salutare Iovis
 sidus impediet, nec Hispanorum iactantiam pigrum
 poterit Saturni lumen hebetare, nec Gallicam stolidi-
 tatem Mercurii sapientissimum sidus exacuet.“ Illa 5
 vero ipsorum inter ea potentissima et vehementer
 10 contra nos posita peroratio est, quod aiunt ex istius
 artis instituto omnia ex rebus humanis virtutum offi-
 cia tolli, si temperantia fortitudo prudentia iustitia
 stellarum decretis, non nostris adscribuntur volunta-
 tibus; iam si quis societatis caritatisque vinculum ru-
 15 perit et conciliationis humanae iura neglexerit totum-
 que se feritati perfidiaeque tradiderit, facinus suum
 et animi perversas cupiditates securus stellarum iudi-
 ciis adscribat. „Sit iniquus, sit perfidus, sit malivolus, 6
 sit inreligiosus, quia haec vitia mala Mercurii cum
 20 Marte perfecit constellatio! Cur animum nostrum
 fortitudinis studio roboramus, cur erecta mente sub-
 limique constantia et divinarum virtutum magisterio
 formati in acerbis casibus constituti mortem dolores-
 que contemnimus, si gloriae laudem et potentissimae
 25 dignitatis insignia nec adpetentibus nobis Sol Iovis
 bona coniunctionis societate largitur? Frustra igitur 7
 consilio ac ratione errantis animi vitia comprimimus,
 frustra luxuriosas libidinum illecebras temperamus,
 frustra gravitatis instinctu aequitatis modestiam iura-

1 asiana P 3 obtundet MPV | sirorum QV 4 affro-
 rum QV 6 sydus M (idem 8) | hispanorum P 7 stoli-
 tatem Q 8 Mercurius M^aPQV | executiet neque exacuet Q
 9 interea diremit x dubitans | cf. Boll, Stud. über Ptolem. 240
 13 scribuntur, corr. Monac. tribuuntur A' | uoluptatibus MPQ
 14 nam v | societatis bis Q, prius del. 17 cup. peru. Q 18 ascri-
 bat MV 19 irreligiosus V | mala v] male 24 contempni-
 mus PQV | potentissimus M^a 25 appetentibus MV 26 possis
 societate <adornatus> 27 comprimuntur P 29 grauitates P^a

que conquirimus, si Mercurius Iovis ac Lunae bonis
 radiationibus temperatus ad desideria nos et cupidi-
 8 tates istius virtutis inflamat. Etiam singulos ho-
 mines hac disputationis oratione conveniunt: „Frustra
 habes, o bone vir, dilectum bonarum rerum ac malarum 5
 fugiendi cupiditatem! Quid te honestis provisionibus
 ac diligentiae suffragiis munis, si totum hoc tibi
 non scientia, sed aut Saturnus praestat aut Iuppiter?
 Contemnamus, si videtur, deos et religionum sanctas
 venerabilesque caerimonias sacrilego desperationis ar- 10
 9 dore publicemus! Quid invocas, arator, deos? Sine
 cura numinis tui ingenio segetis sulcus aequatus est.
 Tu qui per aperta iuga olivarum [in] aciem distinctis
 componis ordinibus, frustra devoves vitium palmites
 Libero tuo religiosa cum trepidatione, cuiusquam si 15
 sine praesidio divinitatis stellarum cursu aut dene-
 10 gantur aut dantur. Tu qui promulgas leges ac iura
 sancis, tolle scita, refige tabulas et istis nos severis-
 simis animadversionibus libera: illum sacrilegum Mer-
 curius, ut mathematici volunt, illum adulterum Venus 20
 fecit; illum ad neces hominum Martis sidus armavit,
 illum mutare tabularum fidem, illum venena miscere,
 illum quiescentium securas animas et iam Lethaei flu-
 minis oblivione purgatas Mercurius cogit nefariis car-
 11 minibus excitare. Ecce ille incestis inflammatur ar- 25
 doribus, illum vides puerorum complexibus inhae-
 rentem: causam huius tanti mali Marti tribuimus aut
 Veneri. Ille te iubente manu carnificis sine causa
 percussus est, in illum per PR. dicta sententia est:

4 dispositionis P uta ss. rubr. 5 delectum V 6 fu-
 gienti P^a 8 tibi nec scienti (nesc. v) aut A' | iupiter QV
 9 contemnamus 12 cultus V 13 oliuarum A'] olium |
 aciem x] in aciem MP maciem V in ordinem Q olivas in aciem
 Escor. 15 con ss. cum Q | tepiditione (t prius ex c) P
 18 sancis Q | scyta P | refringe V 21 sydus MPV 24 coegit
 Escor. 25 incestis om. M | inflammantur P 27 tanti m.
 huius M. aut V. tribuibus Q 29 per PR.] perperam A

si non suo studio, sed stellarum vitiosa coactus est
 radiatione peccare, non habetis, magistratus, iustam
 animadvertendi substantiam, quia scitis nos ad ista
 vitia malignis stellarum semper incitari fomitibus".
 5 Haec atque alia simili oratione componunt quaerentes, 12
 utrumnam stellas animantes an inanimantes esse di-
 camus, ut istius quaestionis conclusione confusi diffi-
 cile animi nostri iudicium sententiamque promamus;
 quicquid enim horum dictum fuerit, syllogismorum
 10 aculeis in contrarium vertunt, ut ad arbitrium ipsorum
 constrictus respondentium sermo consentiat.

III.

In quibus rebus et disputationibus ingenia quidem 1
 nos eorum laudamus, propositum vero institutumque
 15 vitamus, quia nobis fidem suam astrologia respon-
 sionum apotelesmatumque divinis ac manifestissimis
 auctoritatibus comprobavit. Addunt etiam quidam, ut 2
 nobis ex aliqua parte consentiant et ut eblandito con-
 sensu totam istam scientiam dubitationis desperatione
 20 exturbent, habere quidem doctrinam istam vim maxi-
 mam, sed ad liquidum propter partium minutorumque
 brevitatem ac velocissimum siderum cursum caelique
 pronum rotatae vertiginis lapsum neminem pervenire
 posse confirmant, ut ista eorum veri simili definitione
 25 sermonis totius scientiae substantia subruatur. Nos 3
 vero, licet sit nobis tenue ingenium et angustae ora-
 tionis paene inefficax sermo, cum deberemus ipsius
 rei veritate refutare quae dicunt et responsionum
 apotelesmatumque constantia divinae istius scientiae
 30 confirmare praecepta, respondebimus tamen a te, decus

1 suo *ex* sine V | coactus est uit. Q 4 initia V 5 talia *z* |
 ratione v 6 an inanimantes *om.* M 7 difficili *c* 9 syllo-
 gismorum P sill. V 11 constrictius, *corr.* A' 15 notamus
Kelber vituperamus *Dressel* cf. *de err.* 76, 25 18 aliqua v] alia
 19 istam *geminat* V 20 exturbant Q 21 minutorumque
Dressel] minutarumque 22 syderum MP 24 diffinitione V
 29 constantie P

nostrum Lolliane, veniam postulantes, ut in refutationibus omnibus veritatis fides, non orationis splendor
 4 ac substantia requiratur. Et primum quidem vellem,
 ut profiteretur iste vehemens mathematicorum accusator,
 qui artem istam tam elata oratione persequitur, 5
 utrumnam cepit aliquod ipsius scientiae experimentum,
 an sciscitanti ei nemo vera respondit, an vero aspernatus
 audire et sperans aures suas istis responsionibus
 pollui severus et vehemens et totius quodammodo divinitatis
 iura perturbans argumentorum suorum ac- 10
 5 leos licentia exercitati sermonis exacuit? Si quaerenti
 ei vera responsa sunt et respondentis sententiam fides
 secuta est veritatis, cur notat, quod admirari debuerat?
 cur divinam scientiam proditoris animo perfidus accu-
 6 sator impugnat? Si vero erraticis responsionibus is, 15
 qui mathesin se scire profitebatur, non potuit implere,
 quae dixerat, et responsa eius mendacia promissionis
 inmaculant, imperitia illius temeritasque pulsanda est
 et fallax infamanda promissio; omni enim malo dignus
 est, quod per illum stet, ut praeclarae artis studium 20
 7 falsis responsorum mendaciis obumbretur. Qui vero
 quaerere aliquid aut audire noluit nec iudicium aurium
 suarum vera respondentibus commodavit veritus scilicet,
 ne rigidas eius cogitationes fides veritatis infringeret,
 inique facit, si notandum putat, quicquid 25
 † potuit vel non potuit obtusa mentis intentione percipere;
 iniusti sunt enim semper, sicut novimus, iudices,
 qui de incognitis sibi pronuntiant rebus, et non habet
 iudicandi auctoritatem, qui ad statuendum aliquid imperita
 licentia temeritatis adducitur nec ad effectum 30

4 accusator P 6 ceperit v 8 spernens Paris. Escor. |
 istius V 13 ammirari V 15 impugnat M 17 ei P 18 im-
 maculant P (im-) QV 20 stet] fiet A' nempe stat 21 obun-
 brentur Q 23 post suarum add. ueris responsionibus et Q |
 comodavit Q 25 quicquid noluit & an potuit vel del.? vel obt.
 m. int. non pot. aut transponendum aut certe intellegendum videtur
 Mommseno 27 enim semper sunt P 30 nec ex neque V

sententiae examinatis partium allegationibus profertur. Unde, si inpugnat is, qui a prudentissimo mathematico et audivit aliquid et credidit et probavit, malitioso mentis instinctu et pugnaci studio notabilia contradicentis vota concepit; si vero interroganti ei imperitus professor falsa respondit, non mathesis, sed hominis fallax ac temeraria notetur inscientia; qui vero nec audire voluit nec iudicare, frustra sibi pronuntiandi vindicat partes, quia eius rei, cuius experimentum capere noluit, non est idoneus, ut possit notare substantiam.

IV.

Quod vero nos in isto studio quidam opposita scientiae eius difficultate deterrent, libenter amplectimur. Vere enim sunt res arduae atque difficiles et quas non facile possit animus terrenis sordium laqueis impeditus, licet ipse ignea sit divinitatis immortalitate formatus, facili inquisitionis ratione percipere. Divinitas enim eius, quae sempiterna agitatione sustentatur, si in terreno corpore fuerit inclusa, iacturam quandam divinitatis suae patitur temporalem, cum vis eius atque substantia coniunctione et societate terreni corporis et assidua dissolutione mortalitatis hebetatur. Unde fit ut omnia, quae ad investigationem divinarum artium pertinent, difficili semper nobis cognitione tradantur. Quapropter, quia nos libenter ac facile in ista parte consensimus ostendentes, cur divinae res difficili inquisitione cernantur, confiteatur etiam ipse necesse est, quod animus, qui immortalis est, si a vitiis ac libidinibus terreni corporis fuerit separatus ac suae originis et seminis conscientiam retinens vim suae maiestatis agnoverit, omnia, quae

1 allegationibus M | proferuntur, corr. x̄s 2 impugnat M |
qui a] quia P 4 contradicendi A' 17 immortalitate M V
22 coniunctione V 29 immortalis M V 31 conscientiam x̄]
constantiam cf. *Plin. II 95 Achill. 124^b*

difficilia putantur atque ardua, facile divina mentis
 4 vestigatione consequitur. Dic mihi: quis in caelo iter
 maris vidit? quis ex attritu lapidum scintillam latentis
 ignis excussit? quis potestates cognovit herbarum?
 cui se tota natura divinitatis et ostendit et prodidit 5
 nisi animo, qui ex caelesti igne profectus ad regimen
 et ad gubernationem terrenae fragilitatis inmissus est?
 5 Ipse et huius scientiae rationem, ipse computos tra-
 didit, ipse Solis ac Lunae et ceterarum stellarum, quae
 a nobis errantes, a Graecis vero planetae dicuntur, 10
 cursus regressus stationes societates augmenta ortus
 occasusque monstravit et in fragilitate terreni cor-
 poris constitutus brevi maiestatis suae recordatione
 6 haec omnia ut traderet non didicit, sed agnovit. Ecce
 cognoscitur et invenitur, quo in signo Saturni gaudeat 15
 stella et quando frigus eius fomento alieni ardoris in-
 calescat; ecce motus et cursus eius per dies singulos
 horasque colligimus; praedicimus etiam, quando retro-
 gradus ad stationem pristinam revertatur, quando tar-
 ditatis eius pigros cursus regali maiestatis auctoritate 20
 vicinum Solis lumen exagitet, quando profectus ab eo
 Solis ardor tardae agitationis quietam tribuat potesta-
 tem, post quantum tempus ad eandem signi par-
 tem, unde semel recesserat, pigra rursus molitione
 7 perveniat. Haec et in Iovis stella eadem ac pari ra- 25
 tione cernuntur; licet enim breviori temporis spatio,
 simili tamen etiam ipsa per XII signa agitatione per-
 currit. Mars etiam, quem vides ignitis fulgorum ar-
 doribus sanguinolentum et minaci luminis coruscatione
 terribilem, ecce cum ad Saturnum, cum etiam ad eius 30
 venerit domum, ignes eius natura alieni frigoris tempe-

1 putantur A'] sunt curantur 2 uestigatione P 3 Martis
Dressel; lunam atque aestum maris dicere videtur Mommseno
 5 cf. *Manil. II 115 sqq.* 7 immissus P 8 compotos PQV
 11 ornatus M 14 cf. *VIII fol. CIII col. 2 in.* 20 pigros
 regali cursus P 21 exagittet 22 agitationi, corr. xσ 24 mol-
 litione P 27 ipsa post agitatione Q 28 fulgorum A'] fulgurum
 29 choruscatione P 30 ad Saturni humectam uenerit A'

rantur et, licet sint incitatiores huius sideris cursus,
eadem tamen etiam ipsi ratione cernuntur. Veneris etiam 8
et Mercurii cotidiana nobis obsequia monstrata sunt;
hae enim stellae brevi interiecto spatio circa Solis
5 orbem currunt pariter aut secuntur aut una sub-
sequens stella alteri praeiundi concedit obsequia. Sci-
mus, quando vespertino, quando matutino ortu nobis
appareant, quando Solis orbe absconsae lateant, quando
ex radii eius splendore liberatae lucido sui nitore prae-
10 fulgeant. Quid de Lunae vobis cursu videtur? quam 9
dicimus, quando supplementis sollemnibus attriti orbis
nutriat damna, quando pauperata luminibus iacturam
propriae maiestatis agnoscat. Haec enim cum vicina
Soli sive crescens sive deficiens fuerit, radios luminis
15 sui quasi Solem venerata submittit, ut fraternis igni-
bus rursus ornata, cum longiores cursus sui fecerit
metas, renata fulgidi splendoris ac renovata luminis
ornamenta circumferat. Ecce aliud maius addiscimus, 10
quod cum acciderit imperitos homines monstruosa
20 semper timiditate perturbat, cum Sol medio diei tem-
pore Lunae radiis quasi quibusdam obstaculis impe-
ditus cunctis mortalibus fulgida splendoris sui denegat
lumina (quod Optati et Paulini consulatu, ut de re-
centioribus loquar, cunctis hominibus futurum mathe-
25 maticorum sagax praedixit intentio), quando rursus
Luna terrenarum altitudinum adumbrata regionibus si-
mili ratione deficiat, quod frequenter fieri lucidae noctis
serenitate pervidimus.

Haec omnia mathematicorum collegit ingenium 11
30 et computatione sollerti divinae dispositionis secreta
perdidicit. Vellem itaque mihi tu, quicumque es, quae-

1 syderis **MP** 4 hee **P** hee **Q** | cf. *Hultsch, Neue Jahrb.* 153, 309 5 sequuntur **MQ** 9 radiis, corr. **A'** 11 sol-
lemnibus **P** solempnibus **QV** 12 nuntiat **PQ** | dampna **PQV**
17 nempe renovati 20 tempore diei **P** 21 impeditus **A'**
perditus 23 fuit a. d. *XVI. kal. Aug. a. 334* 26 erectionibus **x**
29 collegit **A'**] colligit 30 dispositionis **x**] disputationis

renti ea respondeas, quid difficilius putes esse, cursus
siderum invenire, quos nunc inventos exposui, qui
modo per altum, modo per latum, modo per demersum
feruntur, qui nunc se austri, nunc aquilonis regionibus
ac flatibus iungunt, nunc decedunt, nunc absconduntur, 5
nunc directo cursu, nunc retrogrado, nunc stativa tar-
ditate subsistunt et intentionem quaerentium ex ista
cursus sui varietate confundunt, an inventis stellarum
cursibus definire postea, quid per omnem terrarum
12 tractum mixtura ipsarum radiatioque perficiat? Qui 10
enim ad consentiendum ipsa rationis veritate com-
pelleris, quod cursus hos siderum adsidua observatione
computationis invenimus, consentias [oportet] necesse
est, quod invento stellarum cursu facile postea officia
ipsarum potestatemque videamus. Difficilia sunt enim 15
semper et ardua, ad quae rudes et indocti inconstantia
trepidationis accedimus, nec facili possumus consequi
ratione, quicquid non praecedentia nobis magisteria
13 tradiderunt. Sic prima litterarum signa cum quadam
fastidii aspernatione cognoscimus, sic in incognito iti- 20
nere constituti in primis vestigiis paene deficimus;
vides ut primos discentes computos digitos tarda agi-
tatione deflectant; illum quem vides natantem ex cre-
bra submersionis trepidatione deficere, post paululum
assidua brachiorum agitatione firmatus per summas 25
elapsus undarum spumas facili se mobilitatis levitate
suspendit; quoniam haec omnia, id est litteras com-
putum musicam ceteraque quae discimus, tunc facili
ratione percurrimus, cum primae originis viam con-
14 firmata ingenii conceperit disciplina. Ergo quia con- 30

1 ea *del. cf. de err. 79, 7* 2 syderum **MP** | explicui **Q**
6 possis retrogrado <moventur> 9 diffinire **V** 10 myxtura **M**
11 rationis **v** | radiationis | compelleris **Q** 12 syderum **P** |
assidua **MQV** 13 compu|tionis **M** | *del. s. cl. de err. 79, 26*
15 post enim eras. et **M** 16 quae] quem **P** 17 facile, *corr. x*
22 compotos **QV** 25 firmatos **P^a** 26 undarum elapsus **V** |
mobilitates **Q^a** 27 compotum **QV** 29 comprime **P** 30 con-
conceperit **M** ceperit uel conceperit **Q**

stat difficilius fuisse invenire stellarum cursus quam
definire, quid faciant (de invento enim earundem cursu
nulla dubitatio est, quem volentibus discere primum
calculo, deinde ipsa oculorum visione monstramus),
5 quid impugnatis scientiam, cuius principiis ac parti
consentientes totam eius substantiam roboratis?

V.

Sequitur, ut de coloribus ac moribus disputemus 1
et omnem istum calumniosae quaestionis locum veris
10 argumentorum viribus refutemus, ut discussis omnibus
atque purgatis securi ad ipsius scientiae venerabilia
secreta veniamus. „Cur, inquit, omnes in Aethiopia 2
nigri, in Germania candidi, si figuras hominibus et
colores stellarum cursus diversa radiationis com-
15 mixtione largitur?“ Oportebat quidem nos in ista 3
quaestionis parte copiosa oratione pugnare, ut astuta
et calumniosa commenta adulterini sermonis viribus
vincerentur, sed coartavimus omne dicendi studium
solis veritatis viribus <freti>, ne copiosae orationis
20 illecebris affluentiaque sermonis et argumentationis
licentia captas iudicantium aures ad falsarum opi-
nionum ineptias transferamus. Et primum quidem 4
vellem, ut quaerenti mihi respondeat, an in hoc ipso
populo, in quo nunc constituti sumus, una sit om-
25 nium hominum similisque forma, licet sit omnium
una natura. Opinor hoc eum esse dicturum, quod 5
omnes cives nostri dissimili sint vultus varietate for-
mati nec eadem est omnium similisque forma; et si

1 diff. inu. stellas fuisse et st. c. Q 2 diffinire V
3 quem a] quam 5 impugnatis MV 6 explicit prologus
rubr. unc. P 9 calumpn- PQV (idem 17) 12 inquit PV |
aethiopia MP 17 adulti A' cf. V pr. 19 <freti> x | post
orationis repetit viribus V sed del. 20 inlecebris P | affuen-
tiaque M 23 respondeat] cf. de err. 79, 7 24 una sit] in-
uasit V 25 hominum del. v 26 eum hoc V 27 dissimili A']
dissimilis PQV dissimiles M

dubitat, quod non opinor, aspiciat, cum in unum se locum totius populi multitudo collegerit, quod in theatris vel in contionibus fieri consuevit, et oculorum suorum aciem iudiciumque ad formam totius transferat turbae et ostendat mihi, si potest, duos saltem 5 aliquos in tantis milibus hominum, qui isdem ac similibus membrorum liniamentis videantur esse formati. Prodeant simul patres liberi fratres, et cum sit omnium necessitudo sanguine iuncta, diversa tamen formarum designatione cernuntur; nec invenitur aliquis 10 <alteri> ita similis, ut non vultus eius ab alterius vultu ex aliqua parte dissentiat. Unde constat generis quidem nostri substantiam et ipsam nudi ac solius corporis formam ex quattuor elementorum commixtione providi numinis artificio esse formatam, colores vero nobis ac formas, mores etiam et instituta 15 de nulla re alia nisi stellarum perenni cursus agitatione distribui. Habent enim stellae proprium sensum divinamque prudentiam; nam puro divinitatis animatae conceptu summo illi ac rectori deo, qui omnia perpetua legis dispositione composuit ad perennis procreationis custodiendum ordinem, infatigabilibus 20 sensationibus obsecuntur. Nec enim est aliquis homo, quem tam sacrilega desperatio temeritatis exagitet, ut in terra, ubi omnia videt esse mortalia, dicat esse prudentiam, illic vero, ubi omnia immortalitate perpetuitatis ornantur, non prudentiam esse, non rationem aut provisionis ordinem obstinata mentis animositate 25 definiat. Quis dubitat, quod per has stellas terrenis corporibus divinus ille animus necessitate cuiusdam 30

3 contionibus A'] coniunctionibus 4 aciem oculorum
 suorum Q | ad totam formam Q 6 hisdem MQ 7 membrorum V
 9 sanguinis, corr. A' 11 add. σ 13 istam ipsam Q
 14 quattuor MV 17 perhenni PQV 19 prudentia Q¹
 20 perpetuae Q 21 ac MV | perhennis PQV
 22 custodiendum V^a 24 temeritate, corr. v | cf. Galen. IV 358 K.
 26 ibi M^a | immortalitate MQV 29 diffiniat V

legis infunditur, cui descensus per orbem Solis tribuitur, per orbem vero Lunae praeparatur ascensus? Mens enim illa divina animusque caelestis per omne 10 mundi corpus in modum circuli collocatus et nunc intrinsecus, nunc extrinsecus positus cuncta regit atque componit et propriae originis generatione conceptus ad procreanda et conservanda omnia ignita ac sempiterna agitatione perpetuatur nec hoc officium aliqua fatigatione deponit, ut se ipsum atque mundum 10 omniaque, quae intra mundum sunt, perpetua sui atque infatigabili mobilitate sustentet. Ex hoc animo 11 hi sempiterni stellarum ignes, qui globosae rotunditatis specie formati circulos suos orbesque celeri festinatione perficiunt, maiestate divinae illius mentis animati partem animi ad terrena corpora transferunt et 15 spiritum ex illis perpetuis animi fomitibus mutuuntur. Hac ratione immortalis animus in nobis caducam terreni corporis fragilitatem confidentia suae maiestatis exornat, ut et ipse auctori suo originique ex aliqua 20 parte respondeat, qui diffusus per cunctas animantes, quae terrena conceptione gignuntur, facit, ut divino animatae fomento perpetua generationis propagatione vivescant. Quare nunc cum simus cum stellis quadam cognatione coniuncti, non debemus eas sacrilegis disputationibus propriis privare potestatibus, quarum cotidianis cursibus et formamur pariter et creamur. 25

VI.

Unde, quod tu per nos fieri posse definis, ut homines a cultu deorum religionumque profano mentis

1 cf. Kroll de or. chald. 47. 59 4 et—5 positus om. M
6 disponit et componit Q 7 et ante ad eras. V | procuranda, corr. v 8 perpetuatur Némethy] perpetua (perpetuat v)
9 ipsum atque ipsum V 12 hii Q bi V 14 animatę, corr. A'
16 fomitibus animi Q 17 immortalis Q 19 adornat Q
22 perpetuę, corr. A' 26 formantur—creantur MV 28 definis PQV 29 prophano V

furore revocemus, qui omnes actus nostros divinis
 stellarum dicimus cursibus confici, falleris et con-
 trarium putas et a vera ratione dissentis. Nos enim
 timeri deos, nos coli facimus, nos numen eorum
 maiestatemque monstramus, cum omnes actus nostros 5
 2 divinis eorum dicimus agitationibus gubernari. Cola-
 mus itaque deos, quorum se nobis origo stellarum
 perenni agitatione coniunxit, et maiestatem eorum
 gens humana supplici semper veneratione suspiciat;
 invocemus suppliciter deos et religiose promissa nu- 10
 minibus vota reddamus, ut confirmata animi nostri
 divinitate ex aliqua parte stellarum violenti decreto
 3 et earum potestatibus resistamus. Hoc debere nos
 facere vir divinae sapientiae Socrates docuit; nam
 cum quidam ei de moribus suis cupiditatibusque 15
 dixisset, quas ille simili ratione collegerat: „Sunt, in-
 quit, ut dicis; agnosco, confiteor“; et vir prudentissimus
 latentia facili confessione detexit. „Sed haec, inquit,
 omnia a me prudentiae ac virtutum auctoritate supe-
 rata sunt, et quicquid vitii ex prava concretione 20
 corpus habuit, animi bene sibi conscia divinitas tempe-
 4 ravit.“ Hic intellegi datur stellarum quidem esse quod
 patimur, [et] quae nos incentivis quibusdam ignibus
 stimulant, divinitatis vero esse animi quod repugnamus.
 Nam quod ad leges pertinet, quibus peccata hominum 25
 severa coercitione plectuntur, eas recte prudentissima
 constituit antiquitas; animo enim laboranti per eas
 opem tulit, ut per ipsas vis divinae mentis pernicio-
 sa corporis vitia purgaret.

2 dicimus stellarum Q | cursibus M 4 nomen ss. u P

6 dicemus Q 7 itaque colamus P 8 perhenni PQV
 9 suscipiat, corr. x 13 an earum del.? violentis decretorum
 p. A' | hos P 16 simplici Foerster cf. physiogn. I p. VIII sqq. |
 inquit PQV 18 inquit PV 20 utiis Q^s 21 sibi] Iust.
 II 5. 7, Cypr. app. p. 15. 16 cfrt. Mueller 22 an hinc? | in-
 telligi PQV 23 et del. A 26 coherc- P cohert- V coher-
 cione seuera Q 27 hereditas antiquitas V